

Johan Cullberg (1934–2022) in memoriam

Minnesord. Den svenske psykiatern Johan Cullberg avled den 14 juni 2022 vid 88 års ålder. Han tillhörde de pionjärer som förespråkade en ansats med större tonvikt på den mänskliga relationen inom psykiatrin. Trots föredömliga publikationer blev han tidvis underskattad av sina kolleger.

Född den 6 januari 1933 i Uppsala tog Johan Cullberg i sin ungdom starkt intryck av omhändertagandet av brodern när denne insjuknade i ett schizofrent sjukdomstillstånd. Han valde att studera medicin och att bli psykiater.

En doktorsavhandling om biverkningsprofilen vid p-piller-förskrivning resulterade i en uppskattande korrespondens från Professor Manfred Bleuler i Zürich.

Några pionjärer inom svensk psykiatri, till vilka Johan Cullberg hörde, förespråkade en vårdform med större tonvikt på den mänskliga relationen. I linje därmed blev han psykoanalytiker, vilket stod i strid mot den då dominerande strömningen i svensk psykiatri mer inriktad på de biologiska och psykofarmakologiska aspekterna. Bataljen skulle komma att bli långvarig.

I ett forskningsprojekt om psykiatrins sektorisering uppvisade han odiskutabla positiva resultat. I ett andra projekt rörande det interdisciplinära omhändertagandet av unga förstagångsinsjuknade i psykossjukdom, som kom att bli känt under benämningen den skandinaviska modellen, konkretiserade han ett omhändertagande som han nog hade önskat åt sin bror.

Livets påfrestningar – en drivkraft för skapande

Förutom sina forskningspublikationer, böcker om psykossjukdomarna och en lärobok i dynamisk psykiatri som fick stor spridning, då den även uppskattades av andra yrkesgrupper än läkarna inom psykiatrin, publicerade Johan Cullberg boken ”Kris och utveckling” tillägnad en bred allmänhet, i vilken han beskrev hur livets påfrestningar även kunde bidra till utvecklingen av kreativitet – och detta hos var och en av oss. Boken blev en bästsäljare.

Med utgångspunkt i dessa idéer beskrev han i ett antal böcker livet och skaparkraften hos flera kända, svenska författare, bland dem Dagerman, Fröding och Strindberg. Hans humanistiska ansats och hans djupa förståelse för de mänskliga livsvillkoren slog an inte bara hos litteraturvetarna utan även inom en bred läsekrets.

De betydande medel som den omfattande bokförsäljningen inbringade medförde att bokförlaget Natur & Kultur kunde bilda en stipendiefond uppkallad efter Cullberg syftande till att finansiera utlandsvistelser för studier i psykiatri.

Trots banbrytande forskningsarbeten och betydande bokpublikationer blev Johan Cullberg aldrig utnämnd till professor av sina kolleger – vilket återspeglar de ideologiska och institutionella motsättningarna. Det blev slutligen regeringen som gav honom titeln.

Internationellt erkännande

Med åren blev Johan Cullberg en internationellt beryktad nestor i svensk psykiatri.

För dom av oss som hade förmånen att känna Johan personligen, framstod han – fränsett sin djupa tankereflexion och sin föredömliga anspråkslöshet – som något av en vänskapens specialist. Han avled i Stockholm den 14 juni 2022 och lämnade efter sig ett oändligt tomrum.

Göran Kjellberg

Specialist i barn- och ungdomspsykiatri och psykoterapi, Genève

(Text och översättning)